

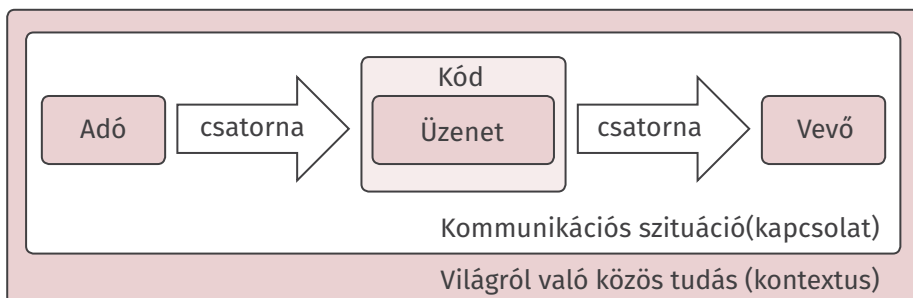
1. tétel

A kommunikációs folyamat tényezői, célja, funkciói, valamint ezek összefüggései

A **kommunikáció** latin eredetű szó, eredeti jelentése közzététel, teljesítés. A nyelvtudományban az információ közlését, cseréjét jelenti, mely folyamat történhet szándékolt vagy ösztönös módon, kölcsönösen vagy egy irányba.

A Roman Jakobson által megalkotott modell szemlélteti a kommunikációs folyamat tényezőit. Eszerint az **adó** (feladó) nem más, mint az információ birtokosa, a **vevő** pedig az a személy – újabban számítógép, mesterséges intelligencia –, aki (amely) befogadja az interakció során elküldött üzenetet. Utóbbi minden esetben valamilyen **nyelvi** (verbális) és/vagy **nem nyelvi** (nonverbális) **kód**ba illeszkedik, és egy **csatornán** (közvetítő közegen) keresztül jut el a címzetthez. Az üzenet továbbításának lényeges feltétele a zavartalan csatorna, melyet esetenként az információ átvitelét nehezítő vagy gátló **zaj** akadályozhat.

E tényezők együttes jelenléte azonban még nem elégséges a sikeres kommunikáció létrejöttéhez, hiszen a kölcsönhatásban álló feleknek **kapcsolatba** kell lépniük egymással, és ezt a **kommunikációs szituációt** fenn is kell tartaniuk, továbbá olyan **valóságról, világról való közös előismeretekkel** kell rendelkezniük, amely megteremti számukra, hogy az információkat azonos **kontextusban** tudják értelmezni.

Jakobson-féle kommunikációs modell

Írányultsága szerint megkülönböztethetünk **egyirányú** (ha adó és vevő nem cserél szerepet, monológ) és **kétirányú** (amikor szerepcsere történik, párbeszéd, dialóg) kommunikációt, amely létrejöhet közvetítő eszköz beiktatása nélkül megvalósuló, **közvetlen** vagy valamilyen eszköz segítségével történő, **közvetett** formában. **Szereplői** szerint beszélhetünk **én vagy belső** (intraperszonális), **személyközi** (interperszonális) és **tömegkommunikációról**. **Kódolása** alapján **nyelvi** (verbális) vagy **nem nyelvi** (nonverbális), **megvalósulása** szerint **hallható** (akusztikus), tehát szóbeli vagy **látható** (vizuális), azaz írott, esetleg **gesztusnyelvi** kommunikációs formák léteznek.

A kommunikáció során létrejött **megnyilatkozások** (két beszédszünet között létrejött jelsorozat) alap- vagy kiegészítő funkciókat töltenek be. **Alapfunkciónak** tekinthető a **tájékoztató** (információközlés), a **felhívás** (felszólítás, tette sarkallás) és az **érzelemkifejezés**, míg **kiegészítő funkció** a **kapcsolatfelvétel, -fenntartás, -zárás** (fatikus funkció), az elhangzottakra vagy magára a nyelvre vonatkozó megállapításokat közlő **értelmező** (metanyelvi) és a **szépirodalmi** (esztétikai).

FELADAT

- A** Azonosítsa a Jakobson-modell tényezőit az alábbi (C feladat) kommunikációs szituáció alapján, és magyarázza azok szövegből kiolvasható sajátosságait!
- B** Jellemezze a C feladatban olvasható kommunikációt irányultsága, közvetettsége (azaz a kapcsolat típusa), szereplői és kódolása szerint!
- C** Nevezze meg az aláhúzott mondatok, végül az egész Móricz-idézet kommunikációs funkcióját!

„– Hallod.
 – No.
 – Van neked egy szíjad?
 – Van.
 – Láttam tavaly búcsúkor, ki van verve rézzel.
 – Megvan.
 – Aztat kéne eladni.
 – Eladni?
 – El.
 – Nem eladó.
 – Nem?
 – Nem.
 – Mír nem?
 – Hát csak nem. Magamnak csináltam.
 – Magadnak?
 – Magamnak. Meg a fiamnak.
 – Meg a fiadnak?
 – Annak.
 – Kettőtöknek?
 – Hát.”

(Móricz Zsigmond: Barbárok)

MEGOLDÁS

- A** A Jakobson-modell tényezői: adó és vevő folyamatosan szerepet cserél, a nyelvhasználat alapján két vidéki származású személy; az üzenet csatornája vélhetően a levegő, nyelve magyar, témája egy szíj, illetve annak adásvétele; zajra nincs utalás; a kommunikációs szituáció a vásárlásról való magánbeszélgetés, a közös előismereteket a szíjról való információk adják.
- B** Irányultsága szerint – minthogy párbeszéd – kétirányú; nincs utalás közvetítő esz-közre, ezért feltehetőleg közvetlen; a két szereplő miatt személyközi (interperszonális); kódolása a tájnyelvi, nyelvjárási elemeket is tartalmazó magyar nyelv (melyet vélhetően nonverbális jelek és szupraszegmentális eszközök kísérnek).
- C** kommunikációs funkciók: Hallod. – kapcsolatfelvétel; Láttam tavaly búcsúkor, ki van verve rézzel. – tájékoztató; Aztat kéne eladni. – felhívó; Nem eladó. – tájékoztató (érzelemkifejező); Magamnak csináltam. – tájékoztató; Magadnak? – értelmező; tekintve, hogy a szöveg egy elbeszélés részlete, így annak funkciója szépirodalmi

2. tétel A nyelv szerepe a kommunikációban

A verbális (nyelvi) **kommunikáció**, azaz információátadás és -cseréje eszköze a **nyelv**, amely nem más, mint **szókészlet**, **grammatikai** (nyelvtani) és **pragmatikai** (nyelvhasználati) **szabályok**, szokások, tehát a hagyomány összességéből felépülő **jelrendszer**. Ebből kifolyólag igaz rá, hogy elemei (jelei) mindig valami helyett állnak, ezért olyanfajta jelentést tulajdonítunk nekik, amely a valóság egy darabjára (jelölt) utal, elemei érzékszerveink által felfoghatók, egy egész közösség elfogadja és használja azokat, továbbá jelrendszerbe illeszkednek, és végső funkciójukat a kommunikáció során nyerik el. A nyelv használatának két megvalósulási formája a **beszédhangokat** (fonémákat) használó **beszéd** és az írásjeleket, betűjegyeket (grafémákat) használó **írás**.

Aszerint, hogy egy nyelv milyen nyelvtani sajátosságokkal bír, beszélhetünk a nyelvtani viszonyokat szörend mentén kifejező (**izoláló vagy elszigetelő**) (pl. angol, kínai), több szóelemet összekapcsoló (**agglutináló vagy ragasztó**) (pl. magyar, finn), a nyelvtani viszonyokat a szó hangalakjának megváltoztatásával kifejező (**flektáló vagy hajlító**) (pl. német, latin) és komplex jelentéseket egyetlen morfémával kifejező (**inkorporáló vagy bekebelező**) (pl. az indián oneida) nyelvekről. Noha a Földön nagyjából 6000 **természetes nyelv** létezik, ráadásul legtöbbjük **dialektusokban** is él, így akár 20000-nél is több nyelvjárást is megkülönböztethetünk, összehasonlítva ezeket néhány közös vonás mégis megfigyelhető. Ilyen például, hogy a kommunikáció minden nyelven mondatok formájában történik, hogy a legtöbb nyelvi jel önkényesen utal az általa jelölt dologra, hogy véges számú hangból végtelen számú szó hozható létre, mely szavak szófaji kategóriákba csoportosíthatók. E közös jegyeket **nyelvi univerzáléknak** nevezzük.

Az értelmes beszéd alapfeltétele a gondolkodási képességek és a beszélőszervek épsége és tudatos irányítása. Fő célja az információközlés, mások viselkedésének befolyásolása és/vagy a saját igények, érzések kinyilvánítása, amely legtöbbször valamiféle szándékolttságot takar. Eszerint megkülönböztethetők ún. **kommunikációs funkciók**, melyek között vannak **alap** (tájékoztató, felhívó, érzelmkifejező) és **kiegészítő** (kapcsolatnyitó, -fenntartó, -záró, értelmező, poétikai) jellegűek.

Az írásbeli nyelvhasználat jelei a nyelvhez legközvetlenebbül kapcsolódó, azt vizuálisan leképező írásrendszer elemei. Megkülönböztetünk **kép- vagy fogalomírást** (pl. egyiptomi hieroglifák), **szótagírást** (pl. koreai) és **betűírást** (pl. magyar). Ez utóbbi legkisebb elemei a betűk, melyek az ábécébe illeszkednek. Attól függően, hogy milyen nyelv betűrendszeréről van szó, többféle írásrendszer jött létre (pl. latin betűs, cirill, görög, grúz stb.). Vannak nyelvek, melyekben a leírt betűk többé-kevésbé egy hangnak felelnek meg, ezek a fonetikus, tehát **hangjelölő** írású nyelvek (pl. magyar), és akadnak olyanok is, melyek betűkapcsolatai a leírt betűjegytől eltérő hangokat, hangkapcsolatokat jelölnek (pl. francia)

A nyelvtudomány bizonyos rendszerszerű sajátosságai okán ugyancsak nyelvként tekint az **állati kommunikáció jeleire**, melyekkel az etológia foglalkozik részletesebben, illetve a **mesterséges nyelvekre**, mint az informatikában ismeretes **programozási nyelvek** vagy a matematikai logikában használt **formális nyelvek**.

FELADAT

A Párosítsa a képek alatti kisbetűket és a számokkal jelölt magyarázó szövegeket, majd értelmezze a betű-szám párok közötti kapcsolatot!

a)

b)

c)

A nyelv használatának különféle szituációi

1. A szóbeli közléstől szinte elválaszthatatlan a beszédhelyzetet pontosító, értelmező nonverbális kommunikáció.
2. Egyes nyelvekben az írásjelek ismerete nem elegendő a kiejtés megalkotásához, így nyelvtanuláskor a szó és jelentésének megtanulása mellett gondot kell fordítani a hangsúlyok rögzítésére is.
3. Az egyiptomi démotikus írással, görög nyelven és egyiptomi hieroglifákkal írt rosette-i kő adott lehetőséget Jean-François Champollion és Thomas Yung számára, hogy megfejtsék az ősi egyiptomiak írásrendszerét.

B Határozza meg, hogy írásrendszerük és grammatikai sajátosságai alapján mely nyelvtípusba sorolhatók az a) és a c) képen felismerhető nyelvek!

C Alkosson meg a b) képhez kapcsolódóan olyan megnyilatkozásokat, amelyek mindegyike különböző kommunikációs alapfunkciót tölt be!

MEGOLDÁS

A a) – 3: kis méretben is látható, hogy a rosette-i kövön három jól elkülöníthető sávban van írás, melyek bár különböző nyelven születtek, kiválóan összehasonlíthatók, ugyanakkor az egyes nyelvek kifejtéséhez nem nyújtanak támpontot;

b) – 1: a képen egy osztálytermi szituáció látható, amely során a tanár rámutat egy épp jelentkező diákra, ezzel megerősíti a vélhetően szóban is elhangzó felszólítást;

c) – 2: a táblakép vélhetően egy kínai nyelvórán készült, ahol a tanár az angol jelentés mellé a kínai írásjeleket és azok alatt kiejtésüket is feltüntette.

B Az a) képen az egyiptomi hieroglifák kép-, illetve fogalomírással születtek, a nyelv az izoláló nyelvek közé sorolható. A görög nyelv betűíró, görög betűs, jobbra hajlító (flektáló) nyelvként viselkedik.

A c) képen az angol nyelv betűíró, latin betűs, nyelvtípusa elkülönítő (izoláló), míg a kínai (kép- vagy) fogalomíró, ám az angolhoz hasonlóan elkülönítő (izoláló).

C tájékoztató: Kati, te leszel a következő.

felhívó: Kati, gyere ki, kérlek, a táblához!

érzelemkifejező: Kati, ezzel a válaszoddal nagy örömet okoztál nekem!

3. tétel

A sikeres nyelvhasználat gyakorlata: a nyelvhasználat, a társalgás összetevői; beszédaktusok; az együttműködés elve; udvariassági formák

A **nyelv** olyan elvont jelrendszer, amely minden esetben a **nyelvhasználat** (kommunikáció) során nyeri el lényegi funkcióját, hiszen az **adó** az általa közvetíteni szándékoltt üzenetet minden esetben valamilyen **kóddalással**, jobbra **verbális**, esetleg **nonverbális jelek** útján juttatja el a **vevőhöz**. A szövegalkotói szándék mögött azonban minden esetben vannak olyan mozzanatok (háttérismeretek, a kommunikációs szituációhoz és/vagy a valósághoz való viszonyulások), amelyek a befogadó számára részben vagy teljes egészében ismeretlenek, így a gondolatok maradéktalan átadása gyakran nehézségekbe ütközik. A **jelhasználó** (adó) **jelhez** (üzenethez) **való viszonyát**, valamint a kontextus kommunikációt befolyásoló tényezőit, illetve a sikeres nyelvhasználat **nyelvtanon** (grammatikán) és **jelentéstanon** (szemantikán) túli összetevőit a **pragmatika** (a jelhasználó jelhez való viszonya) kutatja. E három résztudomány együttesen a **jeltudomány** (szemiotika).

Tekintve, hogy a **nyelvhasználat** rendkívül összetett folyamat (cselekvés), számos összetevője van, mint a **nyelvi elemek** (szókinccs és nyelvtan), a **fonológia** (hangok és intonáció), a **pragmatika** (beszédaktusok), a **szociolingvisztikai körülmények** (stílus és regiszter, valamint a nyelvváltozatok), a **kommunikációs stratégiák** és a **társadalmi és kulturális normák**. Sikeres nyelvhasználatról akkor beszélhetünk, ha a megnyilatkozó ezek mindegyikét a **kontextusnak** megfelelően választja meg.

A modern nyelvészeti felfogás szerint a beszéd és az írás egyaránt cselekvés, amely során nem csupán mondatokat, hanem ún. **megnyilatkozásokat** hozunk létre. E fogalom egyaránt utal magára a megalkotás folyamatára, tehát a nyelvi viselkedésre és a létrejött szövegre. John L. Austin, majd John Searle írta le az egyes **beszédaktusok** alapvető jellemzőit. Szerintük a megnyilatkozásaink hátterében háromféle cselekvés állhat: lokúció, illokúció és perlokúció. Ezek – szövegalkotói szándéktól függően – akár ugyanazon mondat esetében is más **beszédtettet** hordozhatnak. A **lokúció** a kimondott mondat, amely tényállást közöl (*Esik az eső.*), az **illokúció** azonban már a beszélő szándékát is hordozza (*Esik az eső – tehát vigyél magaddal esernyőt!*). A **perlokúció** pedig az a hatás, amelyet a befogadóból kivált a mondat (*A kijelentő, tényközlő mondat hatására különösebb felszólítás nélkül a hallgató esernyőt vesz magához.*).

A sikeres kommunikációhoz továbbá szükség van a H. P. Grice által megfogalmazott **társalgási maximák** betartására, mint a **mennyiség** (*Annyi információt mondj, amennyi szükséges!*), a **minőség** (*Mondj igazat!*), a **relevancia** (*Mondandód kapcsolódjon a témához!*), a **mód** (*Világosan, érthetően kommunikálj!*) maximájára. Ezen felül, mintegy legfelsőbb elvárásként jelenik meg az **együttműködés elve**, ami azt jelenti, hogy a szituációban résztvevők közösen törekednek a sikeres kommunikációra. Társalgás során ezzel együtt figyelemmel kell lenniük a beszélgető feleknek egymásra is, így érzékelnük kell a **szóátvétel** és a **szóátadás** helyes pillanatát. Egy-egy átvétel-átadás közötti megnyilatkozasesegységet nevezünk **beszédfordulónak**.

Érdemes megjegyezni, hogy a fentebb felsorolt tényezők bármelyikének tudatos megsértése további beszélői szándékot hordoz magában.

FELADAT
A Magyarázza, hogy mely grice-i maximák sérülnek az alább olvasható párbeszéd egyes fordulói között!

- (1) – Szia! Régen láttalak, jól vagy?
- (2) – Nemrég vettem egy pöttyös esernyőt.
- (3) – Értem... És mi a terved a hétvégére? Én igazán izgalmas napok elé nézek. Szombat délelőtt megnézek egy régen várt filmet a moziban, majd délután találkozom a barátaimmal, és együtt vacsorázunk egy olasz étteremben, ahol híresen jó a tradicionális olasz konyha, például a gulyásleves. Vasárnap reggel korán kelek majd, hogy egy egész napos kirándulásra induljak a Szeged melletti hegyekbe. Remélem szerencsével járok, és jó időt fogok ki! Már alig várom, hogy a friss levegőn legyek, és élvezzem a gyönyörű kilátást. Este pedig bekuckózom egy jó könyvvel és egy csésze teával.
- (4) – A barátom szerint a pöttyök szerencsét hoznak. Talán azokra nem is hull az eső. Az lenne a legjobb, ha az egész ernyő egy nagy pötty lenne csupán.
- (5) – Szerinted azok ott nekünk integetnek a túloldalon?
- (6) – Na, én mentem! Jót dumáltunk. Viszontlátásra!

B Milyen beszédtekre következethet az A) feladat párbeszéde alapján?
C Jellemezze az A) feladatban olvasható párbeszéd résztvevőit nyelvhasználati és szociolingvisztikai sajátosságaik alapján! Térjen ki a szöveg nyelvi elemeinek, kommunikációs stratégiáinak és vélhető kontextusának bemutatására!
MEGOLDÁS
A (1) *nem sérül maxima*

- (2) *relevancia maximája – nem a köszönésre reagál a beszélő; mód maximája – nem világos, hogy miért mondja azt, amit*
- (3) *mennyiség maximája – túl sok információt mond a beszélő, holott nem is kapott erre vonatkozó kérdést; minőség maximája – nem igaz, hogy a gulyásleves hagyományos olasz étel, és Szeged környékén nincsenek hegyek*
- (4) *minőség maximája – nem igaz, hogy a pöttyökre nem esik az eső; mód maximája – az utolsó állítás teljességgel értelmetlen*
- (5) *relevancia maximája – a párbeszédhez nem kapcsolódik szervesen a mondat (a kommunikációs szituációhoz igen)*
- (6) *mód – meglehetősen udvariatlanul, gyorsan zárta le a beszélgetést a fél, ráadásul a „dumáltunk” és a magázódó elköszönés stílusában is összeférhetetlen*

B Az (1) és (2) mondatok között perlokúciónak tekinthető, hogy választ kap az első megszólaló, ugyanakkor a közlemény nem várt lokúciót hordoz. A (4) mondat illokúciós szándéka, hogy a beszélő arra sarkallja partnerét, vigyen magával esernyőt a kirándulásra. Az utolsó mondat (6) a kölcsönös lezárás szándékát hordozza, tehát ugyancsak illokúció.

C A párbeszéd egy véletlen utcai találkozás során hangzik el nagyjából azonos korú, közvetlen ismeretségben álló felek között, akik bizalmasabb viszonyt ápolhatnak. Többnyire köznyelvi normát használnak, amely az utolsó mondatokban sérül.

4. tétel

Az emberi kommunikáció nem nyelvi jelei és kifejezőeszközei (pl. gesztusok, mimika, térközsabályozás, tekintet, külső megjelenés, test- és fejtartás, csend)

Az emberi **kommunikáció** nem más, mint **adó** és **vevő** között megvalósuló üzenetátadás, **-csere**, amely mindig meghatározott **kommunikációs szituációban** (kontextusban) történik. Sikerességéhez nélkülözhetetlen, hogy az üzenet mindkét fél számára érthető **kódon** (jelrendszeren) fogalmazódjon meg, valamint a **csatornát** lehetőleg ne zavarja **zaj**. A nyelvi (verbális) közlést minden esetben kísérik nem nyelvi (nonverbális) kifejezőeszközök. Ezek között vannak a nyelvtől elválaszthatatlan, ún. **szupraszegmentális eszközök**, melyek a beszéd hangzását befolyásolják, mint **az intonáció** (a beszéddallam íve), **a hangsúly, a hangmagasság, a hangerő, a beszédtempó, a szünetek** és a **beszéd ritmusa**, és akadnak a nyelvtől független, a **beszédet kísérő jelek**, mint a gesztusok, a mimika, a térközsabályozás, a tekintet, a külső megjelenés, a test- és fejtartás, a csend. Szorosabban a verbális kommunikációhoz tartozik a **csend** tartása, amely az elhallgatáson **túl pillanatnyi** megrökönyödést, tétovázást is kifejezhet. Úgy a szupraszegmentális eszközökről, mint a nyelvtől független nonverbális jelekről elmondható, hogy bár használatuk **tanulható**, és tudatosan is alkalmazhatók, legtöbb esetben **ösztönösen, tudat alatt jönnek létre**, így gyakorta nincs rájuk hatása a beszélőnek. Vannak esetek, amikor az ösztönösen megvalósult nem nyelvi viselkedések árulkodóan ellentmondásban állnak a tudatos nyelvi közléssel, továbbá egy-egy nonverbális jel akár szavak nélkül is kifejezhet komplex **kommunikátumot**. E jelek mindegyike **kiegészíti, megerősíti, értelmezi** a közlemény tartalmát és az adó attitűdjét.

A **gesztusok** olyan kéz- és karmozdulatok, amelyek nyomatékosíthatják a beszélő szavait (*az ökölbe szorított kéz indulatot jelezhet*), vagy felhívhatják a figyelmet a kontextus valamely elemére (*kimutatás beszéd közben egy tárgyra*). A **mimika** az arc izmainak mozgásából adódó jelenség. A beszédprodukciónak mellett egy-egy mosoly vagy épp a szemöldök felhúzása árulkodhat a beszélőnek saját mondandójához vagy akár a beszédpartnertől hallott információkhoz való viszonyulásáról. Ugyancsak az arc nonverbális jelei közé tartozik a **tekintet**, amely magában foglalja a **szemkontaktust** és a **szemmozgások irányát**. A szemkontaktus tartása figyelmet sugároz, míg a lesütött szem szégyenkezést fejezhet ki, továbbá az elkapott pillantás árulkodhat az egyet nem értésről, vagy utalhat egy olyan információ elhangzására, amely meglepetést váltott ki a befogadóból. A kommunikációban résztvevők közötti viszonyról mond el valamit leggyakrabban a **térközsabályozás** eszköztára. Jellemzően a bizalmasabb viszonyban állók közelebb helyezkednek el egymáshoz, míg a formális kapcsolatot nagyobb távolság jelképezi. A pillanatnyi hangulatról, lelkiállapotról adhat tájékoztatást a befogadó számára a beszédpartnert **testtartása**. Megfigyelhető, hogy a fáradtabb, lehangoltabb beszélő görnyedtebben, míg az energikusabb, lelkesebb partner egyenesebben tartja magát. Ehhez kapcsolódhat a **fej tartása**, amely kifejezhet többek között köszönést (*biccentés*) vagy értetlenséget (*a fej oldalra döntése*) is. **Külső megjelenésével, öltözködésével** saját stílusára (*jellemző a hagyományörzők vagy különböző zenei stílus képviselőinek öltözete*) vagy a kommunikációs szituációra utalhat (*temetés, ünnepség, sportok*) a beszélő.

FELADAT

- A** Milyen szupraszegmentális nem nyelvi jelekre következtethet az alábbi képeken látható kommunikációs szituációk alapján?

1. szituáció

2. szituáció

- B** Hozzon példát a képek alapján a nyelvi közléstől elválasztható nonverbális jelekre!
- C** Gondolja tovább a fenti képeken látható kommunikációs helyzeteket! Milyen változások következhetnek be az Ön által elképzelt szituáció folytatása során a kommunikáció nem nyelvi kifejezőeszközeiben?

MEGOLDÁS

- A** Az 1. szituációban lánykérés történik, amely során – vélhetően – elakad a lány szava, így a csend eszköze a meglepettségét támasztja alá. A bizalmas, érzelemgazdag helyzet jó eséllyel halkabb, lágyabb hangon kiejtett mondatokat eredményez, míg a lány válasza minden bizonnyal jól érthető, hangos, örömteli „igen”. A 2. szituáció egy veszekedést vagy vitát ábrázol, így itt a csend arra utal, hogy a felek nem kívánnak egymással kommunikációs aktust teremteni. Beszédük – a vita hevéből adódóan – jó eséllyel hangosabb, indulatosabb, gyorsabb tempójú volt, ami a felfokozott érzelmi állapotot tükrözi.
- B** Az 1. szituációban a letérdelés tiszteletet fejez ki, míg a szemkontaktus és szereplők mimikája bizalmi kapcsolatot feltételez. A lány kéztartása (gesztikulációja) meglepettségre utal, öltözete hétköznapi, míg a férfi némileg elegánsabb, testtartása a lánykérés hagyományát idézi. A 2. szituáció résztvevői nem tartanak szemkontaktust, ez az összeveszés egyik jele, bizalmas kapcsolatukat jelzi ugyanakkor a köztük lévő kis térköz. Mimikájuk (ráncolt szemöldök, lebiggyenő száj) sértődöttségre, dühre utal, gesztikulációjuk (az összefonott kar), testtartásuk (elfordulás) elzárkózást fejez ki. Öltözetük hétköznapi, a környezetükhöz illő: vélhetően egy otthoni (párkapcsolati) vita során készült a kép.
- C** Az 1. szituációban – igen esetén – a fiú feláll, majd ölelkeznek, nevetnek, ujjonganak, ezek az öröm nonverbális jelei. A 2. szituációban egymás felé fordulnak, leeresztik a karjaikat, talán meg is fogják egymás kezét, majd szemkontaktust teremtenek, és valamelyikük halkán megszólal, ezek a békülés nonverbális jelei.

5. tétel A kommunikáció formája: a szóbeliség és az írásbeliség

Verbális (nyelvi) **kommunikáció** során az **adó** szóban vagy írásban juttatja el **üzenetét** a **vevőhöz**, aki saját világmépe, előismeretei, illetve **kontextuális** (kommunikációs szituációra vonatkozó) ismeretei alapján **dekódolja** azt. A **szóbeli** kommunikáció lehet **közvetett vagy közvetlen**, ennek **csatornája** leggyakrabban a levegő. Az írásbeli üzenetátadás, -csere minden esetben **közvetett** módon, tehát valamiféle közvetítő eszköz (papír, monitor stb.) révén valósul meg. Szóban a **csatornát** zavarhatja a környezet **zaja**, közvetett kommunikáció esetében például a telefonvonal szakadozása, míg írásban zajként tekinthetünk például az elszakadt levélpapírra, a szétfolyt, elmosódott tintára, a rendezetlen külalakra, digitális formában pedig a gyenge internethálózatból adódó problémákra.

SZEMPONTOK	SZÓBELI KOMMUNIKÁCIÓ	ÍRÁSBELI KOMMUNIKÁCIÓ
Azonnaliság	Azonnali, közvetlen interakció	Nem azonnali
Kontextus	Függ a kontextustól, nonverbális jelek kísérik	Kevésbé függ a kontextustól
Visszajelzés lehetősége	Adott az azonnali visszajelzés lehetősége	Bár van lehetőség visszajelzésre, az mindig késleltetett és korlátozottabb
Szerkezet	Kevésbé szerkesztett, spontán	Strukturáltabb, formálisabb
Tartósság	Pillanatnyi, nem maradandó	Tartós, visszakereshető
Nonverbális jelek	Gazdag nonverbális jelekben	A nonverbális jelek közvetetten, emojik, írásjelek, íráskép által valósulnak meg
Pontosság	Lehet kevésbé pontos	Pontosabb, normakövetőbb
Nyelvi elemek	A közlést szupraszegmentális jelek kísérik	Betűk, szavak, írásjelek
Előkészületek	Kevesebb előkészületet igényel	Több előkészületet igényel, átgondoltabb
Követhetőség	Nehezebben követhető, csapongó	Könnyen követhető, félreértés esetén visszaolvasható
Nyelvi formalitás	Rugalmasabb nyelvezet	Formálisabb nyelvezet
Terjedés	Lokális	Szélesebb körben terjedhet
Információsűrűség	Lehet kevesebb információ-tartalmú	Magasabb információsűrűség

Szóbeliség és írásbeliség között teremt átmenetet az új vagy írott szóbeliségnek is nevezett **cset**, amely egyes elemeiben (tempó, szerkesztetlenség, nyelvi formalitás, információsűrűség és -pontosság) inkább a szóbeliség, míg más jellemzőiben az írásbeliség (tartósság, visszajelzés, nyelvi elemek, terjedés) jegyeit hordozza.

FELADAT

- A** Sorolja fel az itt látható chat üzenet jellemző szóbeli és írásbeli sajátosságait!
- B** Írja át levélszerű üzenet (pl. ímél) formájába a zöld színnel jelölt megnyilatkozásokat! Az üzenetek sorrendjén a szövegösszefüggés miatt változtathat.
- C** Mutasson rá az üzenet alapján a csetnyelv beszédmódjának sajátosságaira!

MEGOLDÁS

- A** szóbeli jellemzők: tömör, rövid üzenetváltások, időben gyorsan következő reakciók, hiányos, szerkesztetlen mondatok, töredezett kommunikáció, magánéleti (bizalmas, társalgási) stílus, érzelmi reakciók és szupraszegmentális eszközök írásos leképezése (smile, „kiabálást” jelző nagybetűk, sokszorozott írásjelek)
 írásbeli jellemzők: írásjelek használata, nagy kezdőbetű (bár ez olykor elmarad), időben való visszakövethetőség
- B** Szia! Van kedved találkozni? Jó lenne beszélni. Ha házi feladatot kell írnod, használd a ChatGPT-t, de ne aggódj miatta! A mi osztályunk képességeit ismeri a tanár, hiszen nem kérdezett nehezet. Ha most nem alkalmas, később beszélünk. Hallottam valamit, amit mindenképpen szeretnék megosztani veled.
- C** Smile használata, rövidítések (talni = találkozni, tel = telefon, besz = beszélünk, am = amúgy, sztem = szerintem), helytelen írás (soka = sok a, megkell = meg kell), ékezetek elhagyása (jo = jó, beszelní = beszélni) elgépelés (meslni = mesélni), angol eredetű kifejezések (no para, story), szleng (sima liba), szerkesztetlen és hiányos mondatok (GPT?, matek), korábbi üzenetre való visszacsatolás